

І.В. Шакірзянова – аспірантка Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України;
науковий керівник – д-р юрид. наук, проф., зав. відділом теорії держави і права
Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України **Н.М. Оніщенко**

ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ ЯК ФАКТОР РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

Політичний режим – це сукупність характерних для певного типу держави політичних відносин, засобів і методів реалізації влади, наявних стосунків між державною владою і суспільством, панівних форм ідеології, соціальних і класових взаємовідносин, стану політичної культури суспільства.

Політичні режими розрізняються на основі аналізу співвідношення та взаємодії держави та громадянського суспільства, а зміст політичного режиму визначається взаєминами між двома політичними субстанціями – владою і свободою. Саме обсяг повноважень влади, способи та методи її діяльності, ступінь свободи індивідів дозволяють належно оцінити характер існуючого у певному суспільстві політичного режиму.

Центральною ідеєю, що формує нові демократичні стандарти в суспільстві та фіксується державою в юридичній формі є права (збалансована міра свободи, соціальні можливості), обов'язки, взаємна відповідальність. Права людини як досягнення світової цивілізації – явище, що зазнає суттєвих змін.

Проблема реалізації прав людини є однією з найактуальніших та найважливіших сфер сучасних наукових досліджень, необхідних для цілісного аналізу та практичного забезпечення прав людини і громадянина. Процеси формування особи в суспільстві, визнання людини вищою соціальною цінністю, взаємодія суб'єктів між собою тісно пов'язані з проблемами пізнання, вдосконалення, реалізації та захисту прав людини.

Характеристика ролі держави у забезпеченні прав і свобод людини пов'язується з аналізом наступних проблем: правового статусу людини; міжнародно-правових стандартів прав людини; гарантій, як важливого засобу захисту прав і свобод людини; механізму соціально-правового захисту прав людини; юридичної відповідальності як важливого засобу гарантування суб'єктивних прав. Правовий статус характеризує становище особи у взаємовідносинах із суспільством та державою [1, с. 79], виражає соціально-економічне і політичне становище в державі й суспільстві, а також можливості для реалізації прав і свобод та покращення свого становища за допомогою права і законодавства. Треба зазначити, що з одного боку, права і обов'язки громадян породжують обов'язки держави, а з іншого – права і свободи держави породжують обов'язки громадян.

Основні права людини повинні закріплюватися в конституціях держав, перетворюючись тим самим на права громадян і реалізуючись, як права

особи, у правовідносинах. Таким чином, права людини, що розглядаються як соціальні можливості, поза державною регламентацією, так і залишаються в резерві, бо тільки після державного визнання вони стають реально діючими. Без державного визначення навіть у найзагальнішому вигляді неможливе не тільки володіння, а й користування ними [2, с. 14].

Необхідно зазначити, що держава закріплює права індивіда не довільно. Реалізація права – це складний процес, що включає: механізми реалізації права; форми реалізації права [1, с. 450]. Юридичний механізм реалізації права залежить від типу та особливостей правової системи тієї чи іншої держави, але найголовнішим є визнання цих прав державою та надання цим правам форми закону, що відбувається шляхом їх конституційного закріплення та деталізації у поточному законодавстві. Слід зазначити, що окрім окреслених вище питань реалізації прав і свобод людини, громадянина, постає “принципово важливе питання гарантування належної реалізації прав і свобод людини і громадянина та реального забезпечення їх втілення у повсякденне життя” [3, с. 109], адже проголошення будь-якого права людини, навіть закріпленого відповідними актами держави та її органів, ніщо без реальних гарантій його здійснення, тобто застосування сукупності об’єктивних і суб’єктивних чинників: системи соціально-економічних, моральних, політичних, юридичних умов, засобів і способів, спрямованих на практичну реалізацію прав і свобод, на усунення можливих перешкод їх повного або належного здійснення, охорону та надійний захист.

Розрізняють чотири види гарантій: економічні, політичні, ідеологічні та юридичні [4, с. 382-383].

Конституційно-правовий механізм захисту людиною своїх прав – це система влади держави, функцією якої є захист прав людини; процедури такого захисту, а також конституційне право людини на захист, яке реалізується з допомогою держави і за цією процедурою. Політичний режим є особливою формою, фактором визначення та реалізації прав людини, функціональною (дієвою) стороною політичної системи суспільства, що визначається мірою поважання й дотримання усіма прав та свобод громадян. Демократія – народовладдя, одна з основних форм правління, що характеризується визнанням народу вищим джерелом влади, вибірністю і змінюваністю центральних і місцевих органів державної влади, соціальною і політичною свободою, рівноправністю громадян і, насамперед, рівністю їх виборчих прав, підпорядкуванням меншості більшості при прийнятті рішень, домінування переконання, узгодження, компромісу.

Для правової держави, яку прагне побудувати Україна, характерний демократичний політичний режим, що визначається як порядок (стан) політичного життя суспільства, який спирається на принцип розподілу влади і взаємних противаг законодавчої, виконавчої, судової влади і являється їх продуктом, реалізується через дві форми демократії: представницьку і безпосередню. Його способи і методи здійснення державної влади реально забезпечують вільний розвиток людини; участь у здійсненні державної

влади; свободу в економічній діяльності; захищеність прав і законних інтересів; врахування інтересів більшості і меншостей (меншин); допускається легальна діяльність різних партій, навіть опозиційних. При демократичному режимі додержується демократична конституція, державна влада здійснюється на основі вільної і рівної участі громадян і їх об'єднань в управлінні державою. Таким чином, політичний режим є одним із факторів реалізації прав людини.

Література

1. Теорія держави і права. Академічний курс [Текст] : [підручник] / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.
2. Проблеми реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні [Текст] : [монографія] / [О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко, Н. І. Карпачова, та ін.] ; за ред. Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчука. – К. : Юридична думка, 2007. – 424 с.
3. Гуренко, М. М. Теоретико-правові проблеми гарантій прав і свобод людини і громадянина [Текст] : монографія / М. М. Гуренко. – К. : Національна академія внутрішніх справ, 2001. – 218 с.
4. Котюк, В. О. Загальна теорія держави і права [Текст] : [навчальний посібник]. – К. : Атіка, 2005. – 592 с.

Шакірзянова, І.В. Політичний режим як фактор реалізації прав людини [Текст] / І.В. Шакірзянова ; наук. кер. Н.М. Оніщенко // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти : збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (11-12 грудня 2009 р/). – Суми : УАБС НБУ, 2009. - С. 61-64.